

احمد ضیا سپهر صدیقی:

"انجوها نقش مهمی را در تسریع انحطاط جامعه افغانی بازی کرده اند."

بخش اول :

درنگی در مورد "انجوها" یا موسسات غیر دولتی در افغانستان:

به تعقیب انارشی مجاهدین، فروپاشی الیگارشی طالبان و حضور گسترده سیاسی و نظامی امریکا – ناتو و جامعه جهانی در افغانستان، بعد از کنفرانس بن تعدادی از موسسات غیر دولتی خارجی (انجوها) وارد افغانستان گردیدند و در عرصه های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی در زمینه حقوق بشر، دولت سازی و توسعه و انکشاف جامعه افغانی به فعالیت پرداختند، مفید پنداشته شد تا برای درک مفهوم و فلسفه وجودی این موسسات و اهداف اعلام شده آنها در این نوشتار مکتبی مختصر بداریم.

یا موسسات غیر دولتی: مفهوم انجو

تا کنون در سطح بین المللی از سازمانهای غیر دولتی یا انجوها تعریف واحدی وجود ندارد، نهادهای معتبر جهانی تعریف های متفاوتی از انجوها یا موسسات غیر دولتی ارائه نموده اند از جمله :

اداره اطلاعات عمومی ملل متحد، تعریف زیر را ارائه کرده است:

" انجو به هر سازمانی غیر دولتی و داوطلبانه ای اطلاق می شود که در سطح محلی، ملی، ویا بین المللی بنا گردیده است. این سازمان را افرادی با علایق مشترک اداره می کنند و فعالیت های از قبیل ارائه خدمات، فعالیت های بشردوستانه، توجه دادن مردم به اعمال دولت و نظارت بر سیاست در امور جامعه را انجام می دهند . آنها با ارائه تحلیل و امور کارشناسی نقش " سازوکارها" میکانیزمهای هشدار دهنده را بازی می کنند .

در قطعهنامه سال ۱۹۹۶، شورای اقتصادی واجتماعی ملل متحد تعریف ذیل درج گردیده است:
"هر سازمانی را که نهادهای دولتی ویا موافقتنامه های بین الدولتی تشکیل نداده باشد، از دیدگاه تنظیم کننده گان این قطعهنامه غیر دولتی محسوب می شود"

بانک جهانی نیز تعریف های زیادی را ارایه کرده است که از جمله تعریف زیر یکی از آنها است :
" سازمان غیر دولتی سازمانی است که با ساختار غیر انتفاعی، داوطلبانه، خدمات توسعه محور ارایه می کند که در جهت مقاصد اعضا حرکت می نماید و به دنبال منافع سایرین است."
در قانون موسسات غیر دولتی افغانستان مفهوم انجو بر طبق ذیل درج گردیده است :

قانون مؤسسات غیر دولتی افغانستان: NGOs"

ماده پنجم: اصطلاحات آتی در این قانون مفاهیم ذیل را افاده مینماید:

اول- مؤسسه: سازمان غیر دولتی، غیر سیاسی و غیر انتفاعی بوده که شامل مؤسسات داخلی و خارجی میگردد.

دوم- مؤسسه داخلی: عبارت از مؤسسه غیر دولتی داخلی بوده که به منظور پیشبرد هدف یا اهداف معین تشکیل میگردد.

سوم- مؤسسه خارجی: عبارت از تشکیل غیر دولتی بوده که در خارج افغانستان مطابق قانون دول خارجی تاسیس گردیده و شرایط این قانون را بپذیرد.

چهارم- مؤسسه خارجی بین المللی: عبارت از تشکیل غیر دولتی بوده که در خارج افغانستان مطابق قانون دول خارجی ایجاد و فعالیت آن بیش از یک کشور را احتوا مینماید. مؤسسات ملل متحد و ارگان های مربوطه آن شامل این تعریف نمی باشند.

پنجم- غیر انتفاعی به این مفهوم که موسسه نمیتواند دارائی، عایدات و منافع حاصله را به جز اهداف کاری مؤسسه به هیچ شخصی توزیع نماید. - مؤسسه نمیتواند از دارائی، عایدات و منافع حاصله به مقاصد و منافع شخصی مؤسسين، اعضا، هیئت مدیره، مسؤولین، کارکنان، کمک دهندگان و یا اقارب آنها به شکل مستقیم یا غیر مستقیم استفاده نماید."

به صورت موجز یک سازمان غیر دولتی یا انجمن، در واقع شخصیت غیر انتفاعی است که اعضای آن شهروند یا اجتماعی از شهروندان یک یا چند کشور هستند که نوع فعالیت شان توسط خواست جمعی اعضای آن در پاسخ به احتیاجات اعضای جامعه و یا جوامعی که سازمان مذکور با آن همکاری می نماید، تعیین می شود.

ایجاد فضای نسبتاً باز سیاسی - اقتصادی در افغانستان، فراهم سازی تسهیلات حقوقی و مالیاتی و نیاز فزاینده به نیروی کار مسلکی و تبلیغات گسترده، باعث هجوم انجوها و موسسات بین المللی دولتی و خصوصی به کشور گردید. این موسسات با اندک زمانی توانستند تمامی فرصتها، امورات و برنامه های اقتصادی و انکشافی را به قبضه خود درآورند و به بازوی اقتصادی و انکشافی جامعه جهانی در افغانستان تبدیل گردند.

در آغاز تنها انجوها و موسسات خارجی در افغانستان حضور داشتند، اما اندک اندک با رشد نهادها و سکتورهای خصوصی در افغانستان، نهادها و انجوهای داخلی نیز شکل گرفته و در کنار صدها انجوی خارجی قرار گرفتند. (ادامه دارد).

احمد ضیا سپهر صدیقی:

" انجوها نقش مهمی را در تسریع انحطاط جامعه افغانی بازی کرده اند."

بخش دوم :

عدم استقرار یک نظام منسجم و کار فهم دولتی، نبود کارگزاریهای تخصصی و نهادهای کاری مسلکی، عدم برنامه تدوین شده دولتی برای انکشاف و توسعه آتیه کشور و نبود ظرفیتهای لازم در اداره دولت برای جذب مساعدتها و سرمایه گذاریهای خارجی باعث گردید که جامعه جهانی، دولتهای خارجی کمک کننده به افغانستان و دولت افغانستان به انجوهای خارجی تمسک جسته و اکثر پروژه ها و برنامه های توسعه یی و انکشافی را به این نهادها بسپارند.

هم اکنون ۱۹۴۷ انجوی در افغانستان در بخشهای کمک رسانی، فعالیتهای اجتماعی - مدنی، سرمایه گذاری و غیره فعالیت دارند که از این میان ۲۷۳ آن دولتی و ۱۶۷۴ آن غیر دولتی است.

با آنکه وجود مؤسسات غیردولتی منحیث سکتور غیرانتفاعی در کنار سکتور عامه برای ارائه خدمات به اقشار نیازمند و آسیب پذیر کشور یک ضرورت محسوب می‌گردد و سهمگیری این مؤسسات در پروژه های زیربنایی و انکشاف اجتماعی و اقتصادی افغانستان نه تنها یک فرصت خوب برای جلب کمکهای جامعه جهانی بوده بلکه یک عامل مثبت برای ظرفیت سازی و کاریابی متخصصین و افراد مسلکی بخصوص جوانان تحصیل کرده بشمار می رود. اما نبود هماهنگی میان انجوها و حکومت و عدم شفافیت در پروژه های این مؤسسات غیردولتی زمینه های فساد اداری - اقتصادی را در این مؤسسات گسترش داده است و از مؤثریت اقتصادی و اجتماعی و نقش مثبت آن در اقتصاد ملی کشور کاسته است.

با ظهور انجوها در زنده گی اقتصادی - اجتماعی کشور در آغاز تصوراتی بمیان آمد که گویا؛ بوسیله آنها از یک سو برنامه های توسعه یی و به طبع آن زیربنای اقتصادی کشور سرو سامان پیدا کند و از سوی دیگر زمینه های اشتغال برای جوانان بیکار فراهم شود. اما با تاسف که هیچ کدام از این آرزوها بر آورده نشد و هم اکنون به رغم موجودیت نیروهای ماهر کار در کشور اکثر موقعیتهای کلیدی در مؤسسات را عناصر ناکارآمد خارجی با معاشات هزارها دالری گرفته اند. این در حالی است که براساس ماده ششم مقرر شده استخدام اتباع خارجی، در صورت وجود نیروهای ماهر داخلی، بایستی در تمام نهادها به عناصر داخلی اولویت داده شود. (ادامه دارد).

احمد ضیا سپهر صدیقی:

" انجوها نقش مهمی را در تسریع انحطاط جامعه افغانی بازی کرده اند."

بخش سوم:

به رغم اینکه مؤسسات و انجوها مستقل از ادارات دولتی هستند اما طبق قوانین موجود، تمام این انجوها و سازمانهای داخلی و خارجی که می خواهند در افغانستان فعالیت اقتصادی یا غیرانتفاعی داشته باشند، بایستی گزارشهای کاری و مالی شان را بصورت منظم بعد از ختم پروژه ها به وزارت اقتصاد ارایه نمایند. چیزی که تا کنون به صورت منظم و قانونمند صورت نمی گیرد.

بی تفاوت بودن ادارات مسوول نسبت به عملکرد انجوها (عدم نظارت بر کار انجوها) از یک سو و نادیده گرفته شدن قوانین جاری از سوی موسسات، باعث شده اند که میزان کارایی انجوها و موسسات که کمکهای جامعه جهانی به افغانستان را مصرف می کنند، به حد اقل خود برسد.

اکثر این انجوها بخش اعظم کمکهای دریافتی را به جای آن که صرف امور توسعه وی و کمک به مردم نیازمند نمایند، متاسفانه به دلیل نبود کدام میکانیزم شفاف و عادلانه، صرف امور رفاهی و پرداخت حقوق و مزایای فراوان به کارکنان و پرسونل خویش می نمایند. تاکنون بخش اعظم از مساعدتهای جامعه جهانی به افغانستان از طریق انجوها و موسسات بین المللی و داخلی افغانستان به مصرف می رسد و تنها بخش اندک در اختیار دولت افغانستان قرار می گرفت. عدم مقررات سختگیرانه و میکانیزم های نظارتی بر اعمال این موسسات، باعث گردید که مبالغ هنگفت از کمکهای جامعه جهانی به افغانستان حیف و میل گردد و کمتر روی توسعه و انکشاف افغانستان کار صورت گیرد.

افزون برآن، فساد گسترده اداری در ادارات این انجوها وجود داشته و گردانندگان آنها، هیچگونه تعهدی به افغانستان نداشته و الزامی به شفافیت و سلامت پروژه ها و مصرف پول ها در خود احساس نمی کند.

یکی از عواملی که دولتواره افغانستان در مقام چهارم لیست فاسد ترین کشورهای جهان قرار داشته است، مزید به فساد و بوروکراسی در اداره دولت، فساد اقتصادی - اداری انجوها است. در انجوها و موسسات فعال در افغانستان بیش از فساد اداری و اقتصادی و بوروکراسی دستگاه دولت، فساد وجود داشته و کمکهای جامعه جهانی به افغانستان غرق گردابه های فساد در این ادارات می شود. این موضوعی است که بارها از سوی برخی ناظرین خارجی مطرح گردیده است.

بی تفاوتی و عدم نظارت بر عملکرد انجوها باعث شده است که مقدار زیادی از پولهای که به نام مردم افغانستان در کشور وارد شده است، دوباره از کشور خارج شده و در حساب تعداد محدود از شبکه های مافیایی و دزدان بین المللی که در افغانستان آمده اند انتقال گردد.

اغلب انجوها و موسسات خارجی که با داعیه انکشاف و بازسازی در کشور حضور یافته اند و فعالیت دارند، به یکی از عوامل غارت و چپاول کشور تبدیل گردیده است. با آنکه جامعه مدنی، ناظرین و کارشناسان داخلی و خارجی از چگونگی فعالیتهای انجوها در افغانستان انتقادهای شدید نموده اند، و این انتقادهای در خصوص چگونگی فعالیتهای این انجوها تا سرحد انحلال بعضی از آنها از سوی دولت افغانستان پیش رفته و حتی به انحلال تعدادی انجوها هم دولت تصمیم گرفته است اما چنین تصمیم ها عملی نگردیده است.

از دید من امید به بازسازی، توسعه و انکشاف و رشد زیرساختهای اقتصادی و اجتماعی از طریق فعالیتهای انجوها، در عدم موجودیت یک دولت قوی، قانونمند و مردمی که صلاحیت، توانایی و اتوریته لازم را برای نظارت بر این موسسات داشته باشد، یک تصور ساده لوحانه و فریبنده بوده که نه تنها به واقعیت تبدیل نمی شود بل زمینه های بیشتر را برای بدنام کردن افغانستان و دزدی و چپاول بیشتر فراهم می سازد.

برآنم که بدون نظارت درست و مسئولانه دولتی، قانونمند ساختن تمام فعالیتهای انجوها مطابق قوانین نافذ کشور، طرح میکانیزمهای مؤثر کاری در راستای شفاف سازی فعالیتهای انجوها و تحمیل سیستم گزارش دهی همراه با نظارت جدی و دوامدار دولتی بر آنها، نمیتوان زمینه های حیف و میل پولهای را که زیر عنوان انکشاف، توسعه و بازسازی افغانستان اختصاص داده میشود گرفت. انتظار مردم افغانستان از دولتواره افغانستان بویژه وزارت اقتصاد این است که با بکار گیری میکانیزم های مؤثر، جدی و دوام دار زمینه های حیف و میل پولها را در موسسات متوقف و نظارت جدی را بر عملکرد آنها اعمال نماید. بالاخره مردم با حاکمان کشور و کسانی که زمینه های غارت و چپاول را برای دزدان و چپاولگران خارجی و داخلی مساعد می سازند حساب خواهند گرفت.